Makale Geliş Tarihi: 10.12.2018
Makale Kabul Tarihi: 28.12.2018

İNSAN İLİŞKİLERİNE 'HAREKET'Lİ BİR BAKIŞ: AŞK VE PARÇALANMIŞ BİRLİK

Rukiye Geçer[1]

Özet

Bu makale, Bauman'ın *akışkan modern dünya* olarak tanımladığı dünyada insan ve insan ilişkileri üzerine konuşmayı hedeflemektedir. *Akışkan modern dünya*, sıvıların pek fazla durağan kalmamasına bağlı olarak sürekli akış halini temsil etmektedir. Bu noktada, ilişkileri kırılganlaştıran ve dayanıksızlaştıran ortak değer ve duygular, Akışkan Aşk isimli kitaptan esinlenilerek tartışılmaktadır. Ortak değer ve duyguların ana eksenini "akış hali" oluşturmaktadır. Akış hali ilişki ve eylemlerin hareketliliğini temsil etmektedir. Böylece akış halindeki insanın kendisini anlaması ve konumlandırması önem kazanmaktadır. Makale için Akışkan Aşk'ın esin kaynağı olmasının sebebi; tüketimin günlük yaşamda tecrübe edilen sıradan ilişkilere daha özel düzeyden daha genel düzeye etkisinin, ortak değer ve duyguları yansıtmada iyi bir örnek teşkil ettiğinin düşünülmesidir. Bu ortak değer ve duyguları *sosyallik, sosyalleşme, aşk ve parçalanmış birlik* temaları oluşturmaktadır. Bu temaların anlamlandırılmasında da hareket ve akış hali bahsi elzemdir. Bauman'ın felsefi düşünceleri ve *Akışkan Aşk*'ı referans alan yazının maksadı tüketimin insani ilişkiler üzerindeki etkisine yönelik bir bakış açısı sunmaktır.

Anahtar Kelimeler: Akışkan Modern Dünya, Akışkan Aşk, Sosyalleşme, Aşk, Parçalanmış Birlik, Zygmunt Bauman

Abstract

This paper aims to talk about human and human relations in the world that Bauman describes as a *fluid modern world*. The *fluid modern world* represents the continuous state of flow, due to the fact that liquids do not remain stagnant. At this point, the discussed common values and emotions, which make the relations fragile and debilitate, are inspired by the book called *Fluid Love*. The main axis of common values and emotions is the "flow". The state of flow represents the mobility of relationships and actions. Thus, it is important for the flowing person to understand and position of own. The reason why *Fluid Love* is an inspiration for the article is; It is thought that the effect of consumption on ordinary relationships experienced in daily life is a good example of reflecting common values and emotions, from a more specific level to a more general level. These common values and emotions are the themes of *socialism, socialization, love* and *fragmented unity*. It is also important to make sense of these themes in terms of movement and state of flow. Bauman's philosophical thoughts and reference to *Fluid Love* are aimed at providing a perspective on the impact of consumption on human relations.

Key Words: Fluid Modern World, Fluid Love, Socialization, Love, Shattered Unity, Zygmunt Bauman

1 Selçuk Üniversitesi, SBE, Sosyoloji ABD Yüksek Lisans Öğrencisi.

"Bugünlerde hepimiz hareket halindeyiz." [2]

Zygmunt Bauman

1. Giriş: *Akışkan Modern Dünyada İnsan*

Neden insanı anlamaya çalışıyoruz? İnsanın doğanın bir aktörü olması, doğada yaşaması ve onu hissetmesi bu soruyu cevaplamaktadır. Toplum inşa eden insan, hayatını anlamlandırmaya yönelik sorularla hemhal olan ve bu soruları hayatına işleyen tek bilinçli eyleyendir. Bu bilinçlilik hali insanın sosyal bir varlık olarak tanımlanmasını sağlayan önemli bir haldir. Sosyal bir varlık olan insan, başka bir insan tekiyle, başka toplumsal yapılarla, örgütlerle ve sosyal dünyasına dahil olan her türden insan organizasyonuyla sürekli bir ilişki içerisindedir.

İnsanın kendisi olmayanla birlikte anılması, kurguladığı ve hayatında bir şekilde yer edinmesine müsaade buyurduğu tipolojilerin öteki ile tanımlanma zorunluluğu insanı anlamaya çalışma gayretinin bir yönünü temsil etmektedir. Günlük yaşamın kayda değer ölçüde zıtlıklar üzerinden kurgulanması, bu açıdan önemlidir. Bireyin kendisini evindeymiş gibi güvende hissetmesi için *yabanıllığın* saldığı korkuya ihtiyaç duyduğunu savunan Bauman *içerinin* değerini anlamak için *dışarı* diye bir yeri deneyimlemenin gerekliliği (Bauman, 2015a: 53) üzerinde dururken zıtlıkların insanın mekân ve sınırlarının belirlenmesinde neden önemli olduğu sorusunun cevabını da vermektedir. *İçeri* ve dışarı *gibi*, insan ve insan ilişkilerinin büyük bir bölümü de *ben* ve öteki üzerinden kurgulanmaktadır. *Ben'in* hayatında olması kaçınılmaz olan öteki, ben'in ufkunda belirdiğinde esasında tüm yaşamından kökten farklı, ulaşılmaz bir şey belirmiştir (Gasset, 2017: 119). Fakat ne olursa olsun *ben'in* hayatından uzak tuttuğu öteki, *ben'in* tahayyül ettiği şekliyle yaşamaktadır. Kimin öteki olup kimin *biz* olacağına ise onun kendinde bulduğu güzelleri karşısında görebilme potansiyeli karar vermektedir. *Ben'in* kendini severken sevdiği şeyin sevilmeye layık olan *ben'leri* olduğunu söyleyen Bauman'a göre sevilen ve beklenti uyandıran, sevgiye layık nesneler olmaktır (Bauman, 2017: 110). Dolayısıyla *ben'in* birini sevmesi ancak onda kendini görmesi ile mümkündür. Öyle ki kendi idealini sevmesini sağlayacak kadar *ben'den* daha kusursuz olmalıdır (2017: 110). Esasında akışkan modern dünyada yaşamanın getirisi olarak insan zorunlu olmadıkça bağlantı kurmaktan kaçınmakta, kendisine kapanmaktadır. *"Kullan at dünyası"* olarak niteleyebileceğimiz bu dünya sıvıların pek fazla durağan kalamamasına hasreten sürekli akış halindedir. Her şeyin durmaksızın değiştiği dünyada hayaller, korkular, ümitlenme ve endişelenme nedenleri bu akışın seline kapılıp gitmekte ve yer değiştirmektedir. Duygula-

2 Bu epigraf Bauman'ın "Küreselleşme" adlı kitabından alınmıştır. Bkz: (2014: 89).

rın olabildiğine dayanıksız olduğu bu dünyaya müdahale etmek için makul ve işe yarar bir şey yapmak, elden gelebilecek bir hal olmaktan çıkmıştır (Bauman, 2018: 7). Diğer yandan insan ilişkilerinin eskisine oranla daha çeşitli biçimde tecrübe edildiği görülmektedir. Bu ilişkiler zincirinde insan diğer insana zarar vermemek için kendi başının çaresine bakmayı yeğlemektedir. Böylece hiçbir şeye bağlanmamak insanın boşluk ve anlamsızlık duygularının içinde kaybolmasına sebebiyet vermektedir (Geçtan, 2012: 29).

Bu çalışmanın çerçevesini, Bauman'ın *Akışkan Aşk* adlı kitabı oluşturmaktadır. *Akışkan Aşk'ta* gündelik yaşamdaki kesitlerin birlenerek ortaya çıkardığı problemlerin gönüllü ya da gönülsüz kurulan birliklerin gerekliliği bağlamında açıklanması; çalışmanın kurgusunu haklı kılmaktadır. Bu bağlamda çalışmanın çıkış noktasını insanı anlama gayreti oluşturmaktadır. Çalışmadan beklenilen; Bauman'ın düşüncelerinin referanslığında, *sosyallik, aşk, parçalanmış* birlik temalarının açıklanması ve tüketim kültürünün ilişkiler üzerindeki etkisinin bu temalar üzerinden okunması ve anlamlandırılmasıdır. Bu okuma ve anlamlandırmanın teorik alt yapısında, sıvıların akışını dünyanın gidişatı ile bağdaştıran Bauman ve akışkan olarak tasvir edilen değerlerin ontolojisi önemli bir yere sahip olacaktır.

2. Bauman ve Akışkan Değerlerin Ontolojisi

İnsanların birbirine bakışı, mektup yazışı, birbirini şevkle arayışı veya birbirinde öğle yemeği yemesi akla gelecek somut çıkarların ötesinde birbirini antipatik veya sempatik bulmaları, birinin diğerine yol sorması ve insanların birbiri için giyinip süslenmesi; kişilere cereyan eden anlık veya sürekli, bilinçli veya bilinçsiz ilişkilerin onları birbirine bağladığını göstermektedir (Simmel'den aktaran: Jung, 2001: 77). İnsanları birbirine bağlayan ilişkiler zaman zaman da aslında onları birbirinden uzaklaştırarak bağlamaktadır. Onların günlük yaşamdaki etkinliği, yaşanılan kültürel geçişlerde kendini göstermektedir. Bu geçişlerden biri tüketici insan ve insanlığın yaşanılan an'lara yerleştirdiği tüketicilik bilincidir. İnsan ilişkilerini tüketim boyutunda değerlendirdiğimizde insanları birbirine bağlayan bağlar ve bu bağların mahiyeti üzerine konuşmak durumunda kalırız. Düşünce dünyasına parçalanmış hayatın çeşitli boyutlarıyla katkı sunan Bauman'ın insan ve toplum bağlamında insanın insanla kurduğu bağlar, ilişkiler ve bu bağ ve ilişkilerin ürettiği değerler, akışkan değerlerin ontolojisi üzerine konuşmak için önem arz etmektedir. Bu bağlamda belki de söylenmesi gereken ilk söz insanları birbirine bağlayan birlikteliklerin tüketim kültüründe insan israfı üretme eğilimi taşıdığıdır. Buradaki *ben'in* hızla tükettiği iki şey atılmak üzere üretilen eşyalar ve atılmış insanlardır[3]

3 /https://www.youtube.com/watch?v=tPGc0ickXIk//

Birçoğumuzun yer yurt değiştirmek, taşınmak ya da yuvalık addetmediğimiz yerlere gitmesi için dışarı çıkmasına gerek olmadığı; web sayfalarının bu ihtiyacı karşıladığı düşünüldüğünde çoğumuz fiziksel ve bedensel olarak dursak bile hareket halinde olduğumuzu görürüz (Bauman, 2014a: 89). Akışkan modern dünya sürekli hareket halinde olduğundan yerimizde durmaya ve bir yere bağlanmaya çalıştığımızda bile ister istemez hep bir yolculuğun heyecanına kapılırız (Bauman, 2018: 8). Üstelik aynı hareketlilik sadece maddi göstergeler için değil manevi göstergeler için de geçerlidir. Ve dahi yalnızca şimdiyi yaşama ve şu anın mutlu olmak için elde olan biricik fırsat olduğu fikri aynı zamanda küreselleşen dünyanın insanlara vaat ettiği duyguları temsil etmektedir. Değerlerin kıymet çemberinden sıyrılıp ekonomik ve çıkarsal ilişkilere hapsolduğu dünya Bauman'ın bahsettiği akışkan modern dünyanın ek olarak akışkan değerlere de ev sahipliği yaptığını göstermektedir. Bu yüzden sorulacak soru evvela birini sevmenin gerekliliği olmalıdır. İnsanlığın görevi niçin bu olsun? Kendini sevmek ne demektir? Ben kendinde neyi sever? Ben'in kendini ve başkasını severken aradığı şey tam olarak nedir? Bu sevgilerin karşılığında nasıl bir iyilik bulur? (Bauman, 2017:107-109) gibi sorular bu gereklilik üzerine kurgulanmıştır. İnsanın yalnız kalma korkusu küreselleşen dünyanın tek tipleştirici modeliyle bir arada düşünüldüğünde çelişkiye sebebiyet vermektedir. Bu tek tipleştirici modelde insanlar bir yandan ilişki kurmaya her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyarken diğer yandan *biz'in* içinde *ben* olmanın yollarını aramaktadır. İnsanın kendini evinde olmasa da evinde gibi hissedeceği bir iç grup bu yüzden önemlidir; *ben* kendi iç grubunu kurarak belli bir öteki grup olarak nitelendirdiği *onlar'dan* ayrılmalıdır. İki grubun zıtlığı kendi içlerindeki *biz'i* korumak, dayanışma ve güveni sağlamlaştırmak için önemli ve gereklidir (Bauman, 2015a: 52). Bu şekilde Bauman'ın insan ilişkilerinin gereklerine yönelik soruları geçerlilik kazanmaktadır. *Ben'in* kendilik sevgisini besleyen şeyin *bizde* de olması *ben'in bize* katılmasına olanak sağlamış, kendilik sevgisini bulamadığı *onlardan* ayrılması için de bir dayanak olmuştur. Bu sevgilerin karşılığında bulduğu iyilik ise kısmen yalnızlığını gidermesi, *onlar'dan* gelecek tehlikelere karşı *ben'i* koruyacak bir *biz'e* sahip olmasıdır. Aynı zamanda *biz* ve *onların* dışında kendisi ile yalnızca çıkarlar bağlamında birliktelik zorunluluğu olan bir grup vardır ki bunlar *yabancılardır.* Bu *yabancılar* uçakta ya da tren vagonunda rastlaştığı; birazdan ayrılacağı, herkesin kendi yoluna gideceği ve sonrasında yüksek olasılıkla buluşma olanağının olmayacağı *yabancılardır*; onlar sadece burada ve şimdi içinde bulundukları mekânı paylaşmak zorunda kalarak geçici birliktelik kurmuşlardır (Bauman, 2014b: 67). *Ben'in biz* ve *onlarda* yakaladığı kendilik sevgisini *yabancılarda* aramasına gerek yoktur. Bir başka ifadeyle *yabancılar* öyle ya da böyle *ben'in* haklarında bilgi ve fikir

sahibi olmadığı insan topluluğunu temsil etmektedir. Dolayısıyla diğer tüm *yabancılar* bu mekândan kaybolduğunda ya da ilk anda zaten buraya gelmediklerinde *ben'in* orda bulunuş amacı zarar görmeyecektir (2014b: 68).

Tüketim kültürünün insanlar üzerinde bıraktığı etki, ilişkiler arasında bir türlü sağlamlaştırılamayan değerler üzerinde görülmektedir. Bu etki insanlar arasındaki iletişim problemlerine evrensel bir boyut kazandırmaktadır. Hoşgörü ve fedakârlığın arka plana atıldığı ilişkiler zincirinde, insanların birbirine duyduğu muhtaçlık da yalnızca karşılıklı bağımlılıkla açıklanmaktadır. Aynı zamanda insanların bulunduğu gruplarda aradığı kendiliği bulamayınca uğradığı hayal kırıklığı insanları önemli ve değerli olan yalnızca *ben'in* kendisidir düşüncesine yaklaştırmaktadır. İnsanlar bu yaşamın her anında dehşet verici bir dersle karşılaşmaktadır. 'Hayat, hayatta kalmaktır' diyen Bauman'a göre bu ders, en güçlülerin hayatta kaldığının bilincine varmaktır. Burada insanlar kendilerini en güçlü bulduğu süre zarfınca cezalandırılma riski taşımadan en zayıflara istediğini yapabilmekte, hayatta kalmanın bütün insanlık dışılıklarını kullanarak zirveye varabilmektedir. Ödenen bedellere karşılık galiplerin benliği örselense de değersizlik bireyin değeri hak eden *ben'i* için yaşanmaya değerdir (Bauman, 2017: 117).

Hareket halinde olan bir diğer mesele göz teması ile kurulan iletişimdir. İletişimin önemli parçalarından biri olan göz teması artık yeni bireyin değer dünyasında önemli değildir. Daha doğrusu cep telefonu, sosyal medya gibi sanal iletişim kaynakları onları temas kurmaktan uzaklaştırmaktadır. Aynı ağlar *dışarı* denilen mekânı ortadan kaldırarak mutlak bir yakın alan oluşturmaktadır. Bu alanda birey yalnızca kendisi ve kendisi gibi olanlarla karşılaşmakta; kamusal alanı, kamusal ve eleştirel bilinci ortadan kaldırarak dünyayı özelleştirmekte, interneti mahrem bir alana dönüştürmektedir (Han, 2017: 54). Örneğin twitter geleneği sayesinde eylemlerin teşhirindeki suskunluk bir handikap olmaktan çıkarak adeta erdem haline gelmekte; insanlar yaptıklarının göz önünde olması gerektiği düşüncesine inandırılmaktadır. Böylece internette sörf yapmak insanlar arası ilişkilerin hızına yetişerek temas ve ilişkilerdeki içtenlik, derinlik ve sürekliliğe zeval getirmektedir (Bauman, 2018: 24). Gelinen noktada temas, iletişim ve ilişkiler artık zaman kaybından başka bir şey değildir. Kıymetli zaman ise derin dalışlarla geçirilecek kadar uzun değildir (Bauman, 2018: 20). Sonuç olarak sanal iletişim değeri insanlar arası ilişkilere gölge düşürerek samimiyet ve sadakatin sürekliliğinden bahsetmeyi zorlaştırmaktadır. Netice hakikatsizliğin hakikatleşmesinden ibarettir. Adorno'nun deyişiyle 'hakikatin yalan, yalanın da hakikat gibi göründüğü bir dönemeç' (Adorno, 2014: 113) insanları donatmaktadır ki bu dönemeç insanları birbirinden uzaklaştırmaktadır.

Dolayısıyla insanlar arası ilişkilerin kendinden menkul doğası arzu ya

da isteklerin doyumsuzluğu ve unutma ile açıklanmalıdır. Tüketim toplumu kültürünün kendisi doyumsuzluk üzerine temellenmiştir. Tüketim toplumu kültürünün insanları ise unutmayla özdeşleştirilmiştir. Tükettiği kadar var olan tüketici er ya da geç tekdüzeliğin verdiği acı tatla yüzleşse de zaman hızından, insan hareketliliğinden ödün vermemektedir. Bu yüzden *şu an* belki de zamanların en kıymetlisidir (Bauman, 2014a: 91-97). Aynı durum ilişkiler için de geçerlidir. Bir insanın ya da grubun yerini başka insan ya da gruplar doldurduğunda maksat hasıl olduğundan eskimiş olan önceki ilişkiye gerek kalmayacaktır.

3. İnsan İlişkilerinin Dayandığı Nokta: Sosyalleşme, Aşk ve Parçalanmış Birlik

> *"Şu hakikati kendi hayatım bana öğretti. İnsanoğlu insanoğlunun cehennemidir. Bizi öldürecek belki yüzlerce hastalık, yüzlerce vaziyet vardır. Fakat başkasının yerini hiçbiri alamaz."*
>
> A.Hamdi Tanpınar[4]

3.1. *Sosyallik-Sosyalleşme*

İnsanın birlik halinde var oluşu, yaşamının bir ucunun kendisi olmayana doğru uzayıp gittiğini göstermektedir. Öyle ki insan, ne kadar tamamlanmış ve kendi kendine yeter gibi görünse de varlığını bir başkasının varlığıyla birleştirmediğinde hep bir parça eksik hisseder (Bauman, 2017: 59). Dolayısıyla varlık evreni "ben/biz, siz/öteki"arasındaki ilişki üzerine şekillenmektedir. Bu evreni Bauman'ın diliyle ifade edecek olursak ben/biz varların mekanı, sen/öteki de bizin sahip olduğu özelliklere sahip olmamak anlamında yokların mekanıdır (Sözen, 1999: 29). İnsanın tek başına ihtiyaçlarını karşılayamayan bir varlık oluşu, ben'in, sen'in ve öteki'nin sosyal bir varlık olarak tanımlanmasını sağlar. Yeni doğmuş bir bebeğin kendisini sosyalliğin içinde bulması, daha doğduğunda bakıma ihtiyaç duyması bu sosyalliği ispatlar (Özyurt, 2016: 23). Aynı şekilde büyüme sürecinde ona rehberlik edecek olan da onun sosyal çevresidir. Bireyin içine doğduğu gruba, cemaate ve en genelde topluma kendisini ait kabul etmesi ya da hissetmesi üzerine gelişen bu süreç toplumsallaşma sürecidir (Akın, 2015: 20). Bu bağlamda bireyin içinde bulunduğu grup, birey özgür olduğu müddetçe hayatında müphem bir rol oynamakta; ona isteklerinin peşinden giderken

4 Bu epigraf Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "Saatleri Ayarlama Enstitüsü" adlı kitabından alınmıştır. Bkz: (2014: 186).

uygun davranış biçimlerini seçmeyi öğreterek durumu doğru okuma yetisi kazandırmaktadır. Ve dahi bireyin özgürlüğünün sınırlarını çizmekte; onun özgürlüğünün uygun biçimde hayata geçirileceği alanı tespit etmektedir (Bauman, 2015a: 33). Sınırların ve oyunun kurallarının toplum tarafından belirlendiğine (Akın, 2015: 37) verilebilecek bir örnek iş yaşamındaki toplumsal ortamdır. Toplumsal düzeyde işyeri bireye itaat ve otoriteye saygı erdemlerini, öz disiplin alışkanlıklarını, kabul edilebilir davranış standartlarını öğreterek bireyin toplumsallaşmasını sağlar (Bauman, 2015b: 99). Bireyin toplumsallaşmasının düşünce ve eylem yeteneği geliştirmesine katkı sağladığını söyleyen Giddens'e göre ise toplumun bireyler için kalıba döktüğü şekillerle kimlik edinimi sağlanması temelde yanlıştır. Doğumdan ölüme kadar çevremizdekilerle etkileşim halinde bulunmamız kişiliğimizi, değerlerimizi ve davranış biçimlerimizi etkilese bile toplumsallaşma aynı zamanda bireysellik ve özgürlük temelli bir kimlik duygusu ile eyleyişlerde bulunmamıza katkı sağlamaktadır (Giddens, 2000: 43). Sonuç olarak ben/biz, sen/öteki mekânlarının varlığı "hiçbir insanın hayatının başka insanların bulunuşuna tanıklık eden bir dünya olmadan var olamayacağını göstermektedir. Bu da insanın insanlık dışında tahayyül edilmesini olanaksız hale getirir" (Arendt, 2003: 57-58).

Tüketim toplumunda sosyallik ve sosyalleşmenin birey üzerindeki etkileri insanlar arası ilişkilerdeki hareketliliği anlamak için önemlidir. Tüketim toplumu bahsini açıklamak ancak onu üreten toplumsalların varlığıyla mümkündür. Bu durum erkekler ve kadınların dünya görüşüyle yakından ilgilidir. Öyle ki kadınlar ve erkekler dünyayı tek kullanımlık nesnelerle dolu bir konteynır gibi algılayacak şekilde eğitilmiştir. Geleceğin tehlikelerle dolu olduğu bir dünyada şimdi ve burada olmayan her şans kaçırılmış bir şanstır. Stratejiden ne anlaşılırsa anlaşılsın 'şimdi' yaşam stratejisinin parolasıdır. Böyle güvenliksiz bir dünyada becerikli gezgin kendi hareketlerini kısıtlayan herhangi bir şey için asla gözyaşı dökmemelidir (Bauman, 2011: 194). Aslında bu yeni hal eyleyen bir özne olma isteğini yeniden üretir. Bu özne yalnızca hesaba kitaba başvurduğu ölçüde değil, zihnine ve ötekilere başvurduğu ölçüde var olur (Touraine, 2000: 83-84). Tüketici öznenin de tüketeceklerinin anında doyum sağlamasını ve bu doyumun anında son bulmasını istemesi, oynadığı oyun ile yeni ve önceden elde olmayan bir duygunun verdiği heyecan hevesi taşıması (Bauman, 2014a: 94-95) us ve ötekilerin ortaklığı ile ona aktarılmıştır.

Bu yüzdendir ki, kadın ve erkeklerin kendilik ve bir olma eylemlerinin gerçekleşmesinde sosyalleştiği çevrenin etkileri görülmektedir. İlk çevre olan aile ile başlayan bu etkileşim onları hayatı boyunca bırakmayacak yeni etkileşimlerle sürekli yeniden üretilmektedir. Bu bağlamda kadın ve erkek arasındaki ilişkiler de dâhil olmak üzere neredeyse bütün ilişkiler *ben/biz*,

sen/siz, öteki/yabancı gibi ikilikler üzerine kurulmaktadır.

3.2. Aşk'a Düşmek

İnsanın kendisi olmayanla kurduğu bağ, onunla kurduğu ilişki belki de etkileşimlerin en ilgi çekicisidir. İnsanın duygusal ve anlam yükleyen; üstelik böyle olmayı gönüllü olarak arzulayan bir varlık oluşunu açıklamak kanaatimizce aşk ile vücut bulacaktır. Burada aşk, kadın ve erkek arasındaki karşılıklı ya da tek taraflı etkileşimden ziyade insan ilişkilerinin bir parçası, gruplar arası etkileşimi ve yaşamı anlatacak çok boyutlu bir duygu olarak zikredildiğinde anlam kazanmaktadır. Simmel'e göre açlık, aşk, iş, zekânın işlev ve sonuçları gibi insanlık halleri tek başına tam manasıyla toplumsal değildir. Bu haller ancak bireylerin bir araya gelerek birbiriyle birlikte ve birbiri içinde varlık sergilemenin özgül biçimlerine, genel etkileşim kurarak bu başlıkta toplaşma etkenleri olarak düşünüldüğünde toplumsal bir mahiyet kazanmaktadır (Simmel, 2015: 48). Dolayısıyla etkileşimin iki kişi arasında kurduğu anlamsallığı -Bauman'ın akışkan modern dünya olarak tanımladığı yeni dünyada, aktörler arasındaki parçalanmayı basit bir duygu geçişi diyerek geçiştirdiğimiz 'aşk' anlayışının çözülmesiyle- yeniden okumak Bauman'ı ve onun toplumsallığında aşkın yüklendiği görevi anlamayı kolaylaştırmaktadır.

Her ne kadar aristotal bir tanımı yapılamasa da genel anlamda aşk aşırı sevgi olarak tanımlanmaktadır (Aydın, 2013: 45). Aşkın kendisini sözcüklerle tanıtmasının mümkün olmadığını (Bauman,2011: 202) söyleyen Bauman'a göre aşk öğrenilmesi mümkün olmayan, tıpkı ölüm gibi tek ve biricik olan, aniden gelen, hazırlıksız yakalayan ve herhangi bir tarihe dayandırmayacak kadar diğer biricik olaylardan ayrılan bir duygu (Bauman, 2017: 18-19) oluşuyla, aklın malı olan ve aşk için düşman bir bölge olan sözcüklerle açıklanmayacak kadar derin bir duygudur (Bauman, 2011: 202). 'beşeri bir olgu olan sevginin bir görünümü' (Aydın, 2013: 45) olarak düşünüldüğünde aşk kişilerin birbirinde bulduğu ya da bulduğunu zannettiği güzellerin birlenmesiyle meydana gelmektedir. Doğasındaki belirsizlik ve bilinmezlik gereği aşkın yazgısında tuhaf, esrarengiz, önceden söylenmesi, geride bırakılması, hızlandırılması ya da durdurulması imkânsız bir gelecek vardır. Sevme eylemi bu yazgıya açılıştır, insanlık durumlarının en yücesidir (Bauman, 2017: 22). Âşık olmak ya da aşka düşmek ötekine ötekiliğinden ötürü değer vermek, onu ötekiliğiyle yüceltmek istemek, ötekiliği korumak, onu çiçeklendirmek, büyütmek; onun için gerektiğinde rahatını feda etmeye hazır olmak demektir ki bu değer vermek anlamına gelmektedir. Bu da ötekinin gizemine rıza göstermekle mümkündür (Bauman, 2011: 204-208). Rıza ise cesaret ve fedakârlığa müptela olmak demektir; doğasında inanç vardır. Bu inanç aşka düşeni aşka bağlayan yüce bir inançtır.

Zamansız oluşu ve hesaplamaların dışında yakalayışı ile aşk ölüm gibidir; insan için milattır. Aşk'a düşen insan eylemin yaşandığı ana kadarki süreci sıfırlamaktadır. Onun için şimdi başlayan varlık sancısı bambaşka bir hal almaktadır. Varlık sahasında eyleme yakalandığı andan sonraki *ben* önceki ile aynı değildir. Aşka düşen kişinin içindeki *ben'den* daha fazlasıdır; tek taraflı ya da karşılıklı olması fark etmeksizin *ben'in* dünyası *biz* diyebileceği *sen* ve *ben* ile başka bir *ben'lik* kazanmaktadır. Bu da aşka düşen'i doğrudan ve gönüllü sorumluluk sahibi kılmaktadır (Bauman, 2017: 15-22). Bu sorumlulukta *ben*, ona karşı edimlerinin doğuracağı sonuçlardan sorumludur. Artık ben'in tekliği söz konusu değildir. Artık öteki, *ben'in* rehinesi iken *ben* de sorumluluğunun rehinesidir (Bauman,2014b: 93). Nitekim ötekiyle kurduğu bağ ile kendisi olmayanı kendileştirerek sınırları kaldırmaktadır.

Bugün kadın ve erkek arasında kurulduğu düşünülen- Bauman'ın gerçek anlamda aşka bakışından farklı- bir aşk'a düşmek vardır ki bu aşk bir değil birden fazla aşka düşmektir. Nitekim 19.yüzyılda aşırı bireyciliğin de etkisiyle doğan romantik aşk kapitalizm çerçevesinde tüketim kültürüyle örtüşen cinsel tüketim yolu olarak tanımlanarak süreklilik ve derûnilikten uzaklaşmaktadır. Romantik aşk sürekli gibi görünmesine karşın bağları her zaman koparmaya hazır gizli iç hesaplara dayanmaktadır. Dolayısıyla bitmiş romantik aşklardan geriye kalan sadakat, fedakârlık, cesaret ile hatırlanan hoş hatıralar değil öfke, kin ve nefrettir (Aydın, 2013: 47). Zaten tüketim toplumu olarak gördüğümüz olumluluk toplumunda yüce ve sonsuz duygular acıyı çağrıştıran olumsuz duygulardır. Olumlulaştırma girişiminin bir sonucu olarak aşk da sığlaştırılarak hoş duygularla karmaşıklıktan ve sonuçtan yoksun uyarıların düzenlenişinden ibaret olmaktadır. İnsanın ruhunun yeniden inşası ile olumsuzlukların kaldırılmasının gerekliliği bağlamında aşk tüketim ve rahatlık formülü haline gelecek şekilde evcilleştirilip olumlulaştırılmıştır. Tüketimin önemli bir unsuru olan arzunun aşk ile kurduğu bağlantı burada önem kazanmaktadır. İçme, yiyip yutma, tüketerek yok etme olan arzu, tüketme isteğidir (Bauman, 2017: 20-26). Arzuların tüketme isteğinin ve yeni arzular peşinde koşmanın bitiş çizgisi yoktur. Aslolunan tüketmek, hareket, geçicilik ve bunların verdiği hazzın mutluluğudur. Haddi zatında 'ölüm bizi ayırana dek' taahhüdüne varacak her türlü halden kaçınılarak her taahhüde 'bir sonrakine kadar' şartı eklenmelidir (Bauman, 2014a: 91-94). 'ölüm bizi ayırana değin' taahhüdünün yerine koyduğu yeni taahhüt ise 'bakalım yolunda gidecek mi?' tarzında geçici ve kısmi zamanlı esnek cümlelerdir (Bauman, 2017: 58).

Aşk'a düşmenin son hamlesi aşk'tan düşmektir. Nitekim arzu ile birlikte harekete geçen aşkın kaynağı tüketim olunca hareket kaçınılmazdır. Tüketicinin iştahı için sanki büyük bir objeyi andıran dünyada kişiler adeta beklentilerle dolu ve daima hayal kırıklığına uğratılmış bebeğin görüntü-

sünü taşımaktadır (Fromm, 2004:14). Aşk'a düşüp onu sürdürülebilir veya sonsuz kılmak, aşırı sevgi gibi görünen bir bağ ile aile kurmak tüketici aşığın harcı değildir. Ona göre bir aile kurmak, olduğunu varsaydığı aşk kadar kıymetli değildir. 'Keşfedilmemiş derinliğin meçhul sularına dalmak' (Bauman, 2017: 65) onun yapabileceği fedakarlıkların sonuncusu bile değildir. Onun erdem olarak gördüğü ve uyguladığı, düştüğü aşkın kullanım tarihi geçince o aşktan kurtulmaktır. İşte böyle bir ilişki tecritten bütünlüğe doğru bir sıçrama olan 'için olmak'ın aksine daha başlangıçtan içinde bir kopuş barındıran, karşılaşmanın sonunda partnerlerin kendine döndüğü 'ile olmak' ilişkisidir (Bauman,2014b: 77).

3.3. Parçalanmış Birlik

İki birey arasındaki husumetten bireyler arası husumete sıçrayan yeni bir bir'lik vardır ki bu birlik parçalara ayrılmış, her parçası bir yere fırlatılmıştır. İlişkilere nifak sokan bir hayalet adeta birliklerin yeniden bütünleşmesin imkansız hale getirmiştir. Bu hayaletin yabancı düşmanlığı olduğunu söyleyen Bauman'a göre' insanlar çektiği sıkıntılara umutsuzca suçlu aramaktadır.' Bu suçlular şüphe götürmeksizin sokakta dolaşan, kim olduğu bilinmeyen yabancılardan başkası değildir. Yabancılar ait olduğu yere döndürüldüğünde barış ve güvenlik gelecek, tüm sıkıntılar bir anda silinecektir (Bauman, 2017: 159). Böylece Touraine'in gizli bir anlaşmaya maruz kalınmadan karşılıklı saygı isteyen; herhangi bir dış güçten bağımsız iki tarafın da birbirini eşit görmesi olarak tanımladığı arkadaşlık ilişkisi (Touraine, 2000: 113) yerini birliklerin parçalanmasına sebep olan kin ve nefrete bırakacaktır. Ve dahi arkadaşlık ilişkisinin reddi, bireylerin sadece belirli şartlanmalara bağlı kalarak bir araya gelmesi insan ilişkilerinin bireyler arası çatışmaya kadar gitmesine sebebiyet vermektedir. Kurulan ya da kurulamayan arkadaşlık ilişkisinin temelinde kişinin kendinden uzaklaşması vardır. Kişi kendinden uzaklaşmakta ve kendisinde sevmediği benleri toplayarak onları kendisi olmayana aktarmaktadır. Hoffer'e göre bireyin komşusu ile iyi ilişkiler kurması onun kendisini sevebilme yetisine bağlıdır. Kendisine saygısı olan birey kendi kusurlarına ve komşusunun kusurlarına da saygı gösterir. Onun kendisine atfettiği üstünlük ise aslında bir memnuniyetsizliğin tezahürüdür. Kendi değersizliklerinin farkına vardığında doğal bir şekilde başkalarının kendisinden daha kibar olmasını ve dolayısıyla bunu bulamadıkları üzerinde hayal kırıklığı yaşamayı kendisi talep etmektedir (Hoffer, 2003: 82). Bu da insanlığın birbirinden kaçışının aslında *ben'in ben'liğinden* kaçışı olduğunu gösterir. Benzer şekilde Giddens de insanların karşılaştıkları olaylar karşısındaki tutumunu ön yargı ile açıklamaktadır. Bu görüşe göre insanlar kendi suçları olmayan suçları yükleyebilecekleri günah keçisi aramaya her zaman meyillidir (Giddens,

2000: 227). Heather Grabbe'den aktarılana göre Almanyalıların Polonyalıları suçlaması, Polonyalıların Ukraynalıları suçlaması, Ukraynalıların Kırgız ve Özbekleri suçlaması ve hatta Romanya, Bulgaristan,, Macaristan, Slovakya gibi komşusunu cezbedemeyecek ölçüde yoksul olan ülkelerin bir köşede yaşayan başıboş ve göçebe oluşuyla her yerden çıkan çingeneleri suçlaması (Bauman, 2017: 162) Hoffer'in birey-komşu ilişkisi ve benlikten kaçışı, Giddens'in günah keçisi yaratma düşüncesini pekiştiren bir örnek olması bakımından önemlidir. Aynı zamanda Giddens'in 'siyahlara karşı ırkçı saldırıda bulunanların siyahları gerçek kökenleri başka yerde olduğu için suçlaması' günah keçisi yaratma eğilimi için güzel bir örnektir (Giddens, 2000: 228). İnsanlık suçu olarak kabul edilen her bir suç böylece vicdani tatminin sağlanması için bir başkasına rahatlıkla yüklenir. Dışlama yoluyla elde edilen bu rahatlama sonucunda *ben'in* kendisi gibi bakmayan herkes günlük yaşamın belirli noktalarından uzaklaştırılır ve uygun görülen yerlere yerleştirilir. Bu eyleyişle birlikte *ben* kendi başına var olurken güvenliği için diğerleri arasındaki bağı mümkün olduğunca kopuk tutar.

İnsanlar arası ilişkileri kırılganlaştıran bir unsur olarak eyleyen öznenin diğer eyleyenlere nasıl baktığı ve onlarla kurduğu birliğin neresinde durduğu sorusu sorulması gereken sorulardan biridir. Her şey olup bittikten sonra hikâyeleşen birliklerin diğerlerine aktarımında hikâyenin eyleyen tarafından algılanmasından ziyade hikaye anlatıcısı tarafından algılanması söz konusudur. Çünkü eyleyenin eyleminin anlamı onu izleyen hikâyenin ötesinde bir şeydir (Arendt, 2003: 281) Eyleyenin eylemine atfettiği anlam, onun hikâyecisinin ona aktardığı doğruların mantıksal bir tezahürüdür. Her ne olursa olsun, kimler katledilirse katledilsin doğru ve haklı olan bir dava vardır. Bu davada, eğer birisi *ben'in* net bir şekilde gördüğü şeyi görmüyorsa körlük yaşıyor anlamına gelmektedir. Aynı körlük suçlaması bir başka *ben* için de geçerlidir (Bauman, 2011: 203). Dolayısıyla bizim kanaatlerimizin bütünüyle hakikatle örüldüğü diğerlerinin kanaatlerinin ise yalnızca basit kanaatler olduğu inancı insan topluluğu olma yolundaki engeller olarak karşımıza çıkmaktadır (Bauman, 2017: 200)

Bahsedilenlerin tamamı tek vücut olduğunda ortaya çıkan etnik nefret ve göçmen krizi güvenlik endişesinin ortaya çıkmasına sebebiyet vermektedir. Üstelik insanların birbiri üzerinde kurumsallaştırdığı zorunlu güvensizliğin kaynağı olan yabancılar da kendilerini içten içe toplumdan sıyrılması gereken yabancılar olarak hissetmektedir. Tarafların birbirine beslediği önyargı yönetimde rol alan yetkililerin vaatleri tarafından pekiştirilmektedir. Nitekim parti liderleri oy toplamak için adeta ilişkiler arası problemlerin kaynağı olarak gördüğü yabancıları kullanmaktadır. Suçu üreten yabancıları hak ettiği yere gönderme vaadi aynı problemlere sunduğu çözüm olarak yansımaktadır (Bauman, 2017: 160).

Zaten 'bir dayanağı olmayan, sabit yörüngede tutan hiçbir şeyi olmayınca hızlanan' (Han, 2018: 34) şeylerin tamamını içine alan dünya küreselleşen dünyanın kendisidir ki bu dünyada insan olarak varlık sergilemek kurulan birliklerin tahliye edilmesinin önünü açmaktadır. Dünya küreselleştikçe doğası gereği bütünleşerek herkesi kendine ait kültürün damgasını vurmak koşuluyla benzeştirmektedir (Aktay, 2015: 60). İşin acı olan tarafı zamanın, mekanın ve insanlar arası ilişkilerin tüketildiği; *hızın* ve şu anın birlikte hareket ettiği bu küreselleşmede evinde hissetmenin arzu edilebilir bir eyleyiş olmaktan çıktığı gerçeğidir. Dahası giderek artan bir kısa süreliliğe yenik düşen uzun vadeli bağlanmanın kaybı neticesinde kaygı ve huzursuzluk olarak dışa yansıyan uygunsuz zaman yükselişe geçerek süreksizliğin yerini sağlamlaştırmaktadır. Bu da zamanı atomlaştırarak süreklilik deneyimini çökertmektedir (Han, 2018: 16-17). Uygunsuz zamanla dolan küreselleşmenin taşıdığı en derin anlam dünya işlerinin belirsiz, ele avuca sığmaz, kendi başına buyruk doğasıdır (Bauman, 2014a: 69). Bu doğadan yüz bularak hayatın neredeyse tüm alanlarında görünürlük sergileyen hareketlerin nedeni eylemlerin artık nereye gideceğini bilmemesinden kaynaklanmaktadır. Hiçbir şeyin ağırlığı ve kesinliği olmadığından her şey önemini kaybetmekte ve neyin önemli olduğunu kararlaştırmak imkansızlaşmaktadır (Han, 2018: 35) Gelinen noktada, "ortak bir insanlık davası ve politikası, küreselleşme çağında, insanların uzun tarihi boyunca kat ettikleri evrelerin en zahmetlisiyle karşı karşıyadır" (Bauman, 2017: 205).

Sonuç

Günlük yaşam içerisinde tecrübe edilen eylemler, insanın kim olduğu, kimlerle ve niçin iletişim içerisinde bulunduğu konusunda malumatlar elde edebilmemiz için birer ipucudur. Elde ettiğimiz malumatlar hayatımıza nakşettiğimiz etkileşimlerimizin ele verdiği hikâyeler toplamıdır. Bu yüzden insanlar arası etkileşimler mikro bir alana tekabül ettiğinden ötürü önemsiz görülmesinin aksine daha geniş bir yelpazeye hizmet etmektedir. Aynı etkileşimler insana bir konum, bir duruş, bir düşünüş, bir benlik kazandırdığı için insanın söz konusu etkileşimlerin dışında bir yerlerde durması neredeyse imkânsızdır. Ancak insanlar arası etkileşimlerin içinde görünürlük kazanan birliğin içine doğan bireyin birlikle benlik kazanması, onun kendi başına bir ben olduğu gerçeğini de unutturmamalıdır. Dolayısıyla ben ve ötekinden bahsetmenin koşulu onların içinde bulunduğu birliklerin *ben'e* ne kadar yaklaşarak *biz* olduğu ve *benden* ne kadar uzaklaşarak öteki olduğudur. *Ben* ve ötekinin tanımlanması insanın ve insanın etrafında manaya bürünen insanların anlaşılması için gereklidir.

Tüketim, insan hayatının başından beri var olan bir edim olmasına rağmen onun bu denli hız kazanması elbette yeni bir kültürden

bahsetmenin gerekliliğini netleştirmektedir. Bu kültüre tüketim kültürü demek manidardır. Çünkü insani eylemlerin neredeyse tamamı tüketim kurallarının bireye sunduğu rutin ve ritüeller etrafında kalıplaşarak birliklere aktarılmaktadır. Bu da insan hayatının ihtiyaca bağlı olarak şekillenen, arzu, tatmin ve doyum üzerine kurgulanan hareketler bütünü olarak tanımlanmasına olanak sağlamaktadır.

İnsanlararası ilişkilerin arzu, tatmin ve doyum üzerinden okunması yeni ilişkilerin tecrübe edildiğini göstermiştir. Günlük yaşamda oldukça sıradan kabul edilen ilişkiler bu bağlamda yeni bir anlam evreniyle tanışmıştır. Bu anlam evreninde, insanın kendini konumlandırdığı yer ve gruplar yeni bir boyut kazanmıştır. *Benin* kendisi olmayana aktardığı manayı anlaması hasebiyle tanımladığı tipolojiler içinde önemli bir yer edinen *biz* ve öteki bu yer ve grupları temsil etmektedir. Bauman, bu yer ve grupları okumak için bir perspektif sunmaktadır. Bu çalışmanın neticelenme arzusunu bu perspektif oluşturmaktadır.

İnsani ilişkilerin dayanıksızlığını belirli kırılmalar üzerinden anlatan Bauman'ın sunduğu perspektif haklı ve yerinde gerekçelerle donatılsa da, insani ilişkiler üzerinde keskin kopuşların yaşandığını söylemek oldukça radikal bir tutum olacaktır. İnsanların yeri geldiğinde muhabbet edecek ortamlar inşa etmesi, bu ortamlarda vakit geçireceği bir diğer insan teki ya da grupla buluşması, bir faaliyeti sürdürebilmek için bir araya gelmesi komşunun, komşunun külüne muhtaç olduğu gerçeğinin halen varlığını koruduğunu göstermektedir. Fakat bu durum Bauman'ın birlikleri parçalayan gizli hayalet olarak zikrettiği yabancı düşmanlığının insanı bilinmeyen bir çıkmaza sürükleyeceği iddiasının gerçeklik payını unutturmamalıdır. İnsani eylemlerin gittikçe hızlandığı, insani ilişkilerden insanın tahliyesi ve insani ilişkilerin anlamdan uzaklaştığı düşünüldüğünde çıkmaza sürüklenmek kaçınılmaz bir hal almaktadır. Her ne olursa olsun, insan ilişkileri –daha mikro düzeyden başlayan aşkın doğasının değişmesinden genel ilişkilere sıçrayan birliklerin parça parça olmasına kadar- yeni bir kayboluşla yüzleşirken bir takım değer ve birliktelikleri halen varlığını koruyor olması ümit vaadetmektedir.

Kaynaklar

Adorno, T. W. (2014). *Minima Moralia/ Sakatlanmış Yaşamdan Yansımalar,* (çev: Orhan Koçak, Ahmet Doğukan) İstanbul: Metis.

Akın. M. H. (2015). *Toplumsallaşma Sözlüğü*, Konya: Çizgi Kitabevi.

Aktay, Y. (2015). Küreselleşme, Çokkültürlülük, Sahicilik, İstanbul: Tezkire.

Arendt, H. (2003). İnsanlık Durumu (çev:Bahadır Sina Şener) İstanbul: İletişim.

Aydın, M. (2013). *Güncel Kültürde Temel Kavramlar,* İstanbul: Açılım Kitap.

Bauman, Z. (2011). *Bireyselleşmiş Toplum,* (çev: Yavuz Alogan) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Bauman, Z. (2014a). *Küreselleşme/Toplumsal Sonuçları,* (çev:Abdullah Yılmaz) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Bauman, Z. (2014b). *Parçalanmış Hayat/Postmodern Ahlak Denemeleri,* (çev:İsmail Türkmen) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Bauman, Z. (2015a). *Sosyolojik Düşünmek,* (çev: Abdullah Yılmaz) İstanbul:Ayrıntı Yayınları.

Bauman, Z. (2015b). Özgürlük, (çev:Kübra Eren) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Bauman, Z. (2017). *Akışkan Aşk: İnsan İlişkilerinin Dayanıksızlığı,* (çev: Işık Ergüden) İstanbul: Alfa İnceleme.

Bauman, Z. (2018). *Akışkan Modern Dünyadan 44 Mektup,* (çev: Pelin Siral) İstanbul: Habitus Kitap.

Bauman, Z. (2018). Tüketim Toplumu, (çev: İsmail Ege Yaylım) /https://www.youtube.com/watch?v=tPGc0ickXIk// erişim tarihi: 04.11.2018

Fromm, E. (2004). Çağdaş Toplumların Geleceği, (çev: Aydın Arıtan, Kaan H. Ökten) İstanbul: Arıtan Yayınları.

Gasset, O. y. (2017). *İnsan ve Herkes,* (çev: Neyire, G. Işık) İstanbul: Metis.

Geçtan, E. (2012). İnsan Olmak, İstanbul: Metis.

Giddens, A. (2000). *Sosyoloji,* (çev: Hüseyin Özel, Cemal Güzel) Ankara: Ayraç Yayınevi.

Han, B. C. (2017). Şeffaflık Toplumu, (çev: Haluk Barışcan). İstanbul: Metis.

Han, B. C. (2018). *Zamanın Kokusu/Bulunma Sanatı Üzerine Felsefi Bir Deneme,* (çev: Şeyda Öztürk) İstanbul: Metis.

Hoffer, E. (2003). *Değişim Sancısı,* (çev: İhsan Durdu) İstanbul: Ayışığı Yayınları.

Jung, W.(2001). *Georg Simmel/ Yaşamı, Sosyolojisi, Felsefesi,* (çev: Doğan Özlem) İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.

Özyurt, C. (2016). *Erich From'un İnsan ve Toplum Anlayışı/ Modern Toplumun Çözümlenmesi,* Ankara: Hece Yayınları.

Simmel, G.(2015). "Sosyoloji Sorunu", *Bireysellik ve Kültür,* (çev: Tuncay Birkan) İstanbul: Metis.

Sözen, E. (1999). *Demir Kafesten Plastiğe Kimliklerimiz/ Sekülerleşme Sürecinde Kimliklerin İnşası,* İstanbul: Birey Yayıncılık.

Touraine, A. (2000). *Eşitliklerimiz ve Farklılıklarımızla Birlikte Yaşayabilecek Miyiz?* (çev: Olcay Kunal) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.